

KISFALUDY TÁRS. GYÜJTEMÉNYE
ANALECTA

K 380/53

VERSEGHY FERENC: Indító okok, hogy az Analitikát deákul irjam.

verseghy ferenc i

1 db 2 fol. bor

River Barátságának az indító okáról, mellyen föllem meg,
Rivántúl, hogy az Analitikus deákról ízjam, nyilván előadni,
Hötelességemnek tartom.

Több már harmincz éftendejénél, hogy a Magyar nyelv,
nek a józan éft szerint való rendbekezdésében járadozok,
elejétül fogva átlátván, hogy az Rudimentárisoknak, mellyek
re a Külömbféle Rönyvfeztől Külömbfélefében támasz-
kodnak, már ide, már oda vonzó hatalmaszkodásai rögzö-
tt, a helyett hogy vizágra emelkedgyen nyelvünni, elzárli:
inkább, v. elveft, mint a sok bába rögzött a gyermek, Okai:
most a Tízta Magyarágban már régen előterjeszttem,
pedig magyarul; de nem hízem, hogy azokkal csak két
vagy három Magyar Író is egészen megértettém volna;
sőt nekem esett, ammint tudom van, és lemoskoltak.
Ebből tehát világosan láttam, hogy komorok pántok, ha
még tovább a Magyar nyelvnek műveléséről valamit
tanácslok: láttam, hogy Íróink a nyelvet szólni nem
akarják, hanem csak Rönyvett végéről fogván a dolgot,
úgy élnek vele, ammint másoktól hallják, vagy a má-
soktól riadon Rönyvokban olvasják. Ez birt engemet
arra, hogy sem magyarul, sem a magyar nyelvről soha
semmit se írjak magamtól, hanem ha a Rönyvázosok,
vagy a Rönyvnyomtatók bérbe fogadnak, hogy pántokra
valamit írjak vagy fordítsak; és ezt is úgy, hogy nekem
soha ki ne legyen tevé, és hogy a riadónak szabad aká,
zattyan álljon, munkáimban az ortográfiát, és kifejezé-
simet úgy megrongálni, ammint a változó mód szerint
lakszomnak láttam.

E' feltet pántdélál meg is maradtam volna, ha a Felo-
helyzeti Tanács zeám nem méltóztatott volna bizatni a
Magyar Grammaticának az Orkolás pántára való Ri-
gázását. Itt már nekem nem volt többé a Magyar Írók,
kal, hanem a nyilvánvaló Tanítókkal dolgom, kik a de-
ák nyelvben ex officio legjáratosabbak. Sőt, mivel az
volt a pántdél, hogy a Magyar nyelv az Orkolásban
az ordinarium studium közé felemeltessen, és vala-
mennyi Professzorokra felostasson, parancsolatom is volt,
hogy az Epitome deákról ízjam. E' Ri- munkáimban az
okorok olly bösen, ammint kellett volna, elő nem adhat,
tam; Rényselen voltam tehát a Tanító pántára az Anali-
tika is deákról írni. Ha magyarul írtam volna, a Ta-
nitóknak nagy része nem vehette volna laksát, a Magyar
Írók pedig, Rívéen Rétöt, laksat, rá sem néztek volna,
vagy

vagy így bántani volna vele, mint Tifla Magyarorsággal;
mert ezen Uzannak, jöhetnek egymás közt meg nem egyez-
nek, és az utóbbi indult csapatonak magyarsága job-
bíthatatlan, mint a Darászok féjke, melyet az instinctus
épít, és jaj annak, a ki bügyaitkor rendbe akarja fejni.
De az is, fájdalom! igaz ám, hogy rékint érthetetlen,
rékint lafontalan bonváraitkal a nyelvet megütáltat-
ták inkább, hogysem megképzésén.

"De legalább Analitikámnak Dix rékét kellett volna
"magyarul írnom; mert láme! a Deák nyelv, valamint
"egyebütt már elhalt, így nállunk is hanyatló; azért
"nékül pedig, a mi a D. rékben van, a Külö nem,
"észek nem füstölködnek." — Ezzelre inígy felelek.

1.) E Dix rékben a régi Görög és Deák értelem
munkák vannak reguláikkal együtt előadva, amint
már azokat az Anglosok, Franciák, Olások, és Néme,
tek jó üdötül fogva megítélék, helyesen megválasztot-
ták, és az Rhetorica neve alatt tudományos rendbe
kérték. A mi oskoláinkban mind a Rhetorica, mind
a Poézis, mely majdnem csak egyedül a Rómaiaknál
zánk maradt, most sincs ám az Rhetorica építve,
mely az Univerzitásnál csak extraordinarium Studium,
és a Deák magyar, vagy a magyaros Deák literatúra,
sül a jó gustus név alatt még most is fontos és
fontos, mint a Politia. Így teszik tehát, hogy a jó-
gyakorlatról nem legtanácsosabb volt a Tanító Uzannak,
kál Deákul értelemem, kál Külöul csak liss üdötül
egy vagy kettő, a ki az Analitikám fékint a Rhetori-
cának és a Poézisnak reguláiban, melyek minden
nyelvre illenek, sünder reformatio okajtsa, vagy még
kérjen is.

2.) A Külö Európai nemzeteknek Tudósainál olly
annyira nem halt el a Deák nyelv, hogy öfvehasznált.
latatlanul febben írnak Deákul, mintsem mink be-
állunk. Hogy Halánt a Deák nyelv eltün kesse,
nem lissem; mert is a sokféle nemzetnek meggyező;
teszre, és öfvetartására elkerülhetetlenül küldéges.
Es ha eltünne, jaj volna nekünk; mert a magyar
nyelvnek helyes kiművelését, és es es rendbe kezdését
az örök sokféle felek sokkal laskatósabban
anadályoztatja, hogysem az a Deák helyen minden
elfogadni lehetne. A oskolák acountivül papi kezekbe
jutván larsandint, a Religió nyelvét féltem nem lehet,
A mi

A mi pedig ide leginkább tartozik, az, hogy Magyar Íróink
mind fordításokban, mind imitációikban többnyire még
most is oskoláink' vezérlése szerint a Deák Auctoritátnak
fontosul étesen példának nyargalódnak, oly annyira, hogy
nyelvünkös latinizmusokkal megtölteni, még dícsőségnek
is tartják. Ezeknek pedig csak az mutatkozna meg Ro:
cinanté lovornak hibáit, vagy a mostani üdölnék pol:
gálatyára való alkalmatlanságát, a ki veles nem csak
magyarul tud beszélni, hanem látni is.

3.) Tapasztaltam én az idén, mennyi bajom volt csak
amar egynekény mesterséges magyar kavattal is, mel,
lyekkel a D. Árkusból álló Magyar Ortoграфияmban
élnem kellett. Hányféle még most is irántok a vélekedés!
Ha tehát ily mesterséges Magyar kavatot az Aestheti:
cának, a Rhetoricának, a Poétikának, a Musicának, és
a Táncnak is kellett volna alkotnom, lássuk, mi lett
volna egész ügyeseresemből? A Magyar Írók minde:
nek mesterséges próbán minden bizonytal feladattal
volna. És így jobb lett volna ritenni. De biz így étes:
mesebb volt volna. — Amígy már megfokott! — A De:
a' vagy görög prót kellett volna inkább megtartani,
s több efféle. Végre riteltet volna egymás ellen, és
ellenem a mesterséges kavak miatt, a nélkül hogy a'
könyvnek tárgyát megvizsgáljuk, s megtanuljuk volna.
De nehez is valóban ily tudományokat oly nyelven
előadni, mellyben a mesterséges kavak minireket még
meghatározva, s mellyben alkot a sok kavak miatt
meghatározni lehetetlen is volna. Én az emberi nyelvet
csupa efförnek tartom, melly az igazságot az ék'
elejébe terjeszt, az érzeményeket pedig a fiúbe erőg:
teti. De ha még műveletlen lévén, koratlan nagy épen
és értelesen kavattal él, és ezeket helyesen ki sem ér,
ja, ezek, mint amyi botlaktó egyeneslenséget figyel:
meselegünkör az előadott igazságotól, és érzemények,
túl minduntalan elragadgyák, s a nyelvenk korcsaira
függék. A tudományoknak mesterséges kavait ma:
gyarul helyesen, és értelesen ritenni, minetelőtte a'
Magyar nyelvenk etymologiája és syntaxisa meg nem
latározottak, és a bennük felállítandó efes egygyforma,
sag közönségessé nem teret, mint az Európai művelts
nyelvenben láttunk, csupa lehetlenségek, vagy legalább
fontosul fordult kapontalanságnak tartom. Vines ugyis
a termékekben, mellynek magasabb bérre csak garádon,
kint emelkedhetnek. A mi nyelvünkös a sokféle prót Írók
még a Grammaticának és Syntaxisnak oskolapozában fogva
tartják: nem lehet tehát ritenni, hogy Filozofia tanítson.

4) Hogy az Európai külső nemzetek nem követelték az én Analitikámnak Dix részére, önként megváltom; sőt látnodossággal bizdottam azt is, hogy a mi benne van: gyon, mind töltőn tartottam. De bezzeg! annyival nagyobb külsőreem vagyok im nekem öreájok, mint Bé-
róra, a közttem és némelly Magyar Irón köztöt tá-
mudható tudis jörönre nézve. A' magyarúl írt Analí-
tikát csak Magyar Irón recenseálhatnák. Boldog Isten!
ha némellyeknek ellenem való agyarkodását meggondor-
lom, lennének azok recenziók! De most recenseállya
a, bátor, valamelly Magyar Iró, és adgya csak leg-
kisebb jelét tudatlanságának, vagy garombu indúlato-
ságának, én recenzióját feleletemmel együtt nem csak
deánál, hanem más eleven nyelvekben is egész Európa'
elejébe terjesztem, ha a' külsőleges költéségek miatt meg-
kellene is közlalnem.

A'nde hogy fives Darátimnak kívánságával egészen
ellenkezni ne tessék, tudottra adom először, hogy, mi-
vel már az Analitikámnak két első része deánál kijött,
a' Magyar Nyelvtudomány, az Analitikában előkerülő
okoskodásokkal együtt rövid somarában a' Nemzet Os-
kolák' számára magyarúl is kiadom, sőt kiadályozásam
már zajta is vagyok.

Nyilván ígértem másodszor, hogy, mivel az Analitika-
nak harmadik része is kijött már deánál, és így enge-
met minden ellenséges megismáadásoktól, ammint fel-
lyebb mondtam, megoltalmazhat, ezt is, — ha valaki-
engemet tisztoségesen megfizet, (mert én A'dáimnak
édes fia lévén, kényezemet irzadva kerezem) és ha
mintáimnak kiadását, és eladását magára vállallya,
két vagyott megrövidítve magyarúl így kiadályozni,
hogy a' jó Hazafiaknak láfjak is, örömmel is legyen
benne. Budáim 6. Dec. 1777.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

V. F. J.